

EL CONCEPTE DE TÀCTICA INDIVIDUAL EN ELS ESPORTS COL·LECTIUS (*)

Francesc Espar Moya,

Professor d'Handbol. INEFC-Barcelona

Entrenador de l'equip júnior Handbol del FC Barcelona (1991-1997).

Paraules clau:

**formació, tàctica, estratègia
percepció, esports col·lectius.**

Resum

La formació d'un futur jugador d'elit exigeix un estudi exhaustiu dels objectius finals de la seva formació i dels continguts sobre els quals treballar. Pensant a arribar el més lluny possible, hauríem d'aconseguir que aprengui el màxim en el mínim temps. Aquest procés d'aprenentatge caldria que, a més, garantís una assimilació estable dels continguts en el rendiment del jugador.

Cal definir aquests continguts d'aprenentatge, l'ordre d'aparició i una metodologia apropiada d'ensenyament i entrenament, per tal de procurar una assimilació ràpida i profunda per part del jugador.

L'aprenentatge-entrenament de la tàctica individual durant l'etapa de formació ve justificat si més no per tres arguments:

1. Confereix a la tècnica individual el seu aspecte de lògica motriu, que satisfà les expectatives d'èxit immediat, canalitzant els objectius d'acció en determinats programes d'acció.
2. Justifica les ordres dels sistemes de joc (objectius d'acció) dotant el jugador d'esquemes oberts i alhora estables de participació en el joc.
3. Assegura una certa reflexió del jugador sobre els aspectes estratègics que influeixen en el seu rendiment durant la competició.

Introducció

La majoria dels autors que estudien els esports col·lectius proposen classificar els continguts d'entrenament en físics, tècnics, tàctics i psicològics. Aquesta classificació està realitzada atenent l'estructura de l'esport i no té en compte les

Abstract

The formation of a future top-class player needs an exhaustive study of his formation and the contents on which to work. With the idea of going as far as possible, we should try to make him learn the maximum in the shortest possible time. This learning process, moreover, should guarantee a firm assimilation of the contents in the players performance. We must define these learning contents, the order of their appearance and an appropriate methodology of teaching and training, so as to achieve a deep, rapid assimilation on the part of the player.

The learning-training of individual tactics during the formation stage can be justified by at least three arguments.

1. *Entrusts to the individual technique its aspect of motor logic, which satisfies the expectations of immediate success, channelling the objects of the action into determined, action programmes.*
2. *Justifies the orders of the systems of the game (action objectives) providing the player with open and stable schemes of participation in the game.*
3. *Ensures a certain reflection on the part of the player on the strategic aspects that influence his performance during competition.*

capacitats del jugador. És feta en funció d'allò que volem que aprengui.

Un problema habitual quan els entrenadors ens posem a entrenar els jugadors és com transmetre'ls els coneixements

(*) Ponència presentada en el III Congrés Internacional d'Entrenament Esportiu. León, 1996.

teòrics que tenim i que anem adquirint, de manera que en garantim l'aprenentatge i que aquest es produeixi d'una manera relativament ràpida.

L'entrenament fraccionat dels elements no sembla que garanteixi una unitat en el moment de la competició a causa del buit que existeix entre els elements tècnics i el sistema de joc (és a dir, entrenar passades, llançaments, desplaçaments... i posar els jugadors en un sistema de joc determinat no garanteix que ataquem sempre bé).

A més, hauríem de resoldre com entrenar (presentar els continguts) per assegurar-nos que els jugadors aprendran i retindran el que els ensenyem i que ho podran utilitzar durant la competició.

L'objectiu que perseguim és trobar un sistema de tractar la informació que el jugador rep i processa durant l'entrenament, que ofereixi al jugador eines per tal que quan es trobi en situacions similars en el moment de la competició, la seva actuació sigui sempre eficaç i estable. És a dir, tot allò que presentem als jugadors cal que estigui traduït de forma significativa per a ell, de manera que pugui guiar-lo al llarg de la seva actuació futura.

Això suposa integrar en un sol tipus de contingut elements de tècnica, sistemes de joc, preparació física i tàctica individual i de grups.

La definició de tàctica individual

La definició més habitual de tàctica individual la sol explicar com la utilització intel·ligent de la tècnica. Això és, en cada moment determinat utilitzar el gest tècnic apropiat escollit dintre del meu repertori gestual.

Aquesta definició, bo i ser correcta, no compleix totes les expectatives de formació del jugador ja que està dirigida únicament a una parcel·la dels continguts: la tècnica.

En el nostre model de formació hem de sobrepassar aquest sentit "restrictiu" de tàctica individual. Per a això veiem aquestes dues definicions de tàctica en general.

Segons Konzag (1984) és el conjunt de normes i comportaments individuals que serveixen per utilitzar de forma òptima els propis pressupòsits condicionals, motors i psíquics en competició, tenint en compte les línies de conducta, les capacitats de prestació, la manera de jugar de l'adversari, les condicions externes, les regles de joc i les condicions del partit.

Segons J. Weineck (1988), "s'entén per tàctica el comportament racional, regulat sobre la pròpia capacitat de rendiment de l'esportista i sobre la de l'adversari, així

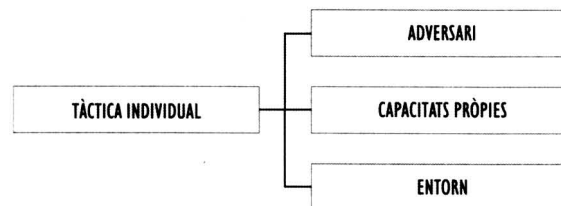

Figura 1. Els tres condicionants de la tàctica individual segons Weineck.

com sobre les condicions exteriors en una trobada individual o d'equip".

Traspolant aquestes definicions generals al tipus de tàctica que ha d'utilitzar el jugador individualment ens adonem que hi ha tres condicionants de l'actuació que es poden presentar en algun moment. (Figura 1)

Tal i com indica la definició clàssica de tàctica individual, un dels condicionants és la capacitat de rendiment de l'adversari. L'actuació individual del jugador, per tant, haurà de tenir present que, en funció del que faci el seu oponent directe, ell escollirà el gest tècnic més adequat.

Tanmateix si ens quedéssim aquí, tindríem segurament jugadors d'un certa qualitat però (encara que sembli un cas extrem) no sabrien dur la iniciativa: només actuarien en funció de la situació enfront de la qual es troben, però no sabrien provocar situacions favorables als seus interessos.

Aquest nivell superior és resolt pel segon condicionant citat en la definició de Weineck, i que es refereix a la pròpia capacitat de rendiment de l'esportista. És a dir, el jugador, sabedor dels seus punts forts (allò en què és millor), ha d'intentar dirigir el joc cap on li convingui.

Aquest segon nivell no tan sols es refereix a la manera de dur la iniciativa per part del jugador sinó també a com els diversos jugadors de l'equip alternen la presa d'iniciatives en funció de les capacitats i beneficis col·lectius. Ens estem referint als sistemes de joc.

La tercera i darrera part de la definició fa referència a les condicions exteriors, és a dir, no a l'enfrontament en sí, sinó als factors que, sense pertànyer a la lluita per la victòria directament (per exemple, el tipus de competició), poden fer modificar l'actuació del jugador.

No se sol fer atenció excessiva a aquest nivell en l'educació del jugador, perquè normalment els partits que es juguen tenen un entorn "neutre", en què solament val la victòria. Tanmateix tots ens duem les mans al cap quan en situacions

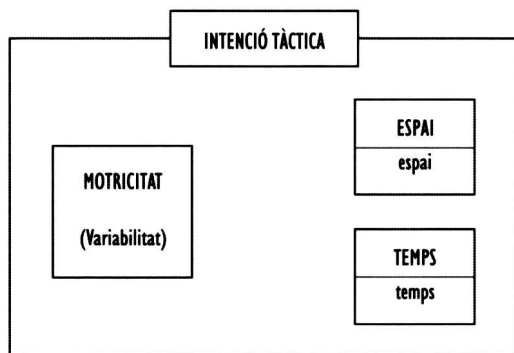

Figura 2. Intenció tàctica.

límits els jugadors cometen errors pel que fa a aquest tipus de valoració i només aquells jugadors que per la seva experiència d'anys en l'alta competició han viscut situacions d'aquesta categoria, surten victoriosos d'encontres com aquests. La resta de jugadors són "pardalets".

Aconseguir "filtrar" aquestes situacions mitjançant la tàctica individual permetria adquirir "experiència" als jugadors durant l'entrenament.

El concepte d'intenció tàctica

Per transmetre els coneixements que nosaltres tenim de l'esport ens cal vehicular-los a través d'algun contingut. Hem d'esmicolar la competició i buscar la molècula bàsica de l'esport col·lectiu per transmetre'l en la seva forma característica. Aquesta molècula bàsica haurà de complir dues característiques:

- que sigui individual ja que l'ensenyarem jugador per jugador
- que reproduïxi la riquesa extraordinària que tenen els esports col·lectius; simplificar-la excessivament desnaturalitzaria l'especificitat de l'ensenyament.

Bayer (1986) proposa la intenció tàctica com a contingut principal per ensenyar en els esports col·lectius. Meinel i Schnabel (1988) i Konzag (1992), per la seva banda, en estudiar la presa de decisions dels jugadors d'esports col·lectius, separen les eleccions entre objectius d'acció i els programes d'acció, com a dues preses de decisions diferents.

Al nostre entendre les intencions tàctiques coincideixen amb els objectius d'acció mentre que les respostes tècniques són les escollides o elaborades com a solució en els programes d'acció.

La intenció tàctica suposa la percepció de la situació a què ens enfrontem i la comprensió per passar tot seguit a donar una resposta motriu adequada a la situació en què ens trobem.

En cada situació els jugadors han de poder respondre a les preguntes d'on, quan i com; és a dir implementar en l'espai i el temps una certa forma de motricitat. (Figura 2)

D'aquesta manera les intencions tàctiques donen resposta als diferents objectius d'acció que ha de proposar el mecanisme de presa de decisions. L'aspecte motriu de les intencions tàctiques proposa diferents alternatives al programa d'acció (tècnica).

La implementació en el joc de la nostra participació durant la competició necessita l'estudi del concepte espai. Hi ha dues grans maneres d'observar l'espai; el que ens marca el reglament de joc (espai gran o macroespai) i el que l'esportista pren en consideració en el moment d'efectuar la seva proposta motriu (espai petit o microespai). Aquests espais poden coincidir o no.

En l'estudi de l'aspecte temporal ens trobem amb conceptes similars als de l'estudi de l'espai. És diferent el temps que transcorre al llarg de la competició que l'aspecte temporal que indica el moment exacte de la intervenció motriu.

Com integra aquesta visió tàctica els altres dos continguts? L'aspecte motriu-tècnic juntament amb les consideracions espacials temporals "petites" determinen el nivell d'accions ràpides de la tàctica individual.

Els aspectes espacials-temporals "grans" suporten els aspectes estratègics dels jugadors.

El concepte d'Intenció tàctica coincideix amb l'objectiu d'acció, modulats en cada cas per les consideracions espacials-temporals.

D'aquesta manera, coneixent l'adequació tècnica i els condicionaments d'espai i temps, podem passar d'un joc instintiu i principalment basat en reaccions a un joc intencional basat en l'anticipació.

L'aspecte perceptiu. El camp visual

Fins fa poc temps, de les tres fases principals en què podem dividir l'acte tàctic (percepció i anàlisi, presa de decisions i execució dels moviments) s'acostumava a prestar una atenció especial a la fase d'execució. Posteriorment s'ha valorat més

la fase de presa de decisions, a través d'exercicis d'entrenament més complexos i amb oposició.

La nostra opinió és que la presa de decisions no és massa complicada si el jugador és bo en el pla perceptiu. És a dir, igual que amb un bon mapa el camí que cal seguir és fàcil, com més informació reculli el jugador abans de prendre la decisió, més possibilitats tindrà de fer una elecció correcta. En aquest sentit hem de procurar estimular el camp visual del jugador en quantitat i qualitat.

En l'àmbit internacional, cada cert temps apareixen figures que destaquen de la resta dels jugadors. Aquests jugadors generadors d'espectacle solen posseir les característiques de gran visió de joc, sentit del joc, semblen tenir una gran qualitat perceptiva.

El treball del camp visual es revela, per tant, com a determinant en la formació dels futurs jugadors d'elit. La major part de la informació que recull i utilitza el jugador per actuar tàcticament la recull amb la vista. Més important que una altíssima qualitat, es necessita recollir la major quantitat d'informació possible. El camp visual perifèric assegura una major quantitat de graus de visió. La qualitat d'aquesta visió, malgrat ser menys que la del camp visual central, és suficient per prendre decisions tàctiques gràcies a la capacitat de discriminació de les tonalitats del color que posseeixen els receptors bastons (Pinaud, 1994).

El nivell I: tàctica individual de la tècnica

Aquest nivell de presa de decisions és el darrer que es realitza abans d'executar l'acció. És molt important perquè d'ell acostumen a dependre accions rellevants de cara al marcador. La resposta del jugador és pràcticament automàtica, a partir del moment en què ha decidit l'objectiu d'acció. El jugador decideix l'objectiu d'acció (per exemple, que va a llançar) i a continuació estableix el programa d'acció (escollint el tipus de llançament que efectuarà). És la valoració global de la situació la que el fa efectuar directament la seva acció (el tipus de llançament correcte).

Són dues preses de decisió en molt poc temps, a partir de la mateixa informació visual. Per això, com més rica sigui, en quantitat suficientment qualitativa, millor.

El temps que transcorre entre que es decideix l'objectiu d'acció i s'executa el programa d'acció és gairebé zero. Per això el jugador hauria de prendre la informació amb el camp visual perifèric, ja que permet recollir una més gran quantitat d'informació vàlida per unitat de temps que el camp central (Pinaud, 1994).

A partir d'un objectiu d'acció hauríem de posseir, si més no, dues alternatives de programació diferents. De fet, com més programes posseïm millor, ja que així sotmetrem el rival a una major incertesa. En defensa, solen ser accions reactives, i en atac anticipatives.

Amb base en l'aspecte tècnic i perceptiu d'aquest nivell de tàctica individual, existeixen dues maneres d'optimitzar el rendiment de jugador, integrant l'entrenament físic dintre del tractament global d'aquest Nivell I de la tàctica individual.

En primer lloc, la preparació física especial de força hauria d'assegurar un alt índex en la velocitat d'execució. Això es pot aconseguir definint les tasques de força especial en funció d'aquells elements tècnics més utilitzats pels jugadors.

El segon punt pertany a l'entrenament de la velocitat. Les tasques de presa de decisions han de ser proposades de manera successiva pel que fa a la seva complexitat relacionant decisions i alternatives, camp visual central i perifèric.

Per descomptat el final de la progressió serà poder concentrar en una mateixa tasca els tres aspectes, complint així les condicions de les tasques que, segons Bompà (1986), permeten accedir a la forma òptima.

Els continguts d'aquest nivell coincideixen pràcticament amb els continguts de la tècnica de l'esport en concret. Cada gest en particular posseirà les seves condicions particulars d'aplicació durant el joc.

El Nivell II: intencions tàctiques i tàctica col·lectiva

L'actuació d'un jugador d'esports col·lectius comprèn multitud d'accions amb un objectiu diferenciat cadascuna. Cada acció vindrà determinada per programes que solucionaran en l'espai i temps la realització d'un objectiu d'acció. En aquest nivell estem situats en la presa de decisions entre objectius d'acció. A cada objectiu d'acció l'anomenem intenció tàctica.

Els jugadors, a través de l'entrenament del nivell anterior, són més o menys intel·ligents perquè reaccionen. Amb aquest segon nivell, poden dur la iniciativa.

Com hem vist anteriorment, la divisió més simple que podem realitzar en un esport col·lectiu, no és l'element tècnic sinó la intenció tàctica. La intenció tàctica es compon d'una determinada intenció/expressió motriu articulada en l'espai i en el temps. És com la molècula, que segueix conservant totes les característiques de l'expressió mínima de l'enfrontament.

El concepte d'intenció tàctica coincideix amb l'objectiu d'acció, modulats en cada cas per les consideracions espacials temporals.

JUGADORS ATACANTS		
ATAcant SENSE PILOTA	BENEFICI PROPI	DEMANAR LA PILOTA
	BENEFICI COMPANY	AJUDAR
ATAcant AMB PILOTA	BENEFICI PROPI	LLANÇAR
		1*1
	BENEFICI COMPANY	FIXAR
		PASSAR
JUGADORS DEFENSORS		
DEFENSA DE L'ATAcant AMB PILOTA	LÍNIA DE TIR	ASSETJAR
		CONTROL A DISTÀNCIA
DEFENSA DE L'ATAcant SENSE PILOTA	LÍNIA DE TIR	CONTROL A +/- DIST.
		INTERCEPTAR
	LÍNIA DE PASSADA	DISSUADIR
		COBRIR
	COMPANYS	DOBLAR

Figura 3. Quadre de les intencions tàctiques en funció del rol.

És important que els jugadors aprenguin en primer lloc les diferents possibilitats que tenen en funció del paper que estiguin desenvolupant en aquell moment (atacant-defensor; amb pilota-sense pilota). Per això és imprescindible ultrapassar la clàssica divisió d'atacants i defensors i tornar a efectuar de nou una classificació amb: atacant amb pilota i atacant sense pilota; defensa d'atacant que té la pilota, defensa de l'atacant que no té la pilota i porter. Cadascun d'aquests rols pot desenvolupar el seu joc a través de les intencions tàctiques (objectius d'acció) que li són característiques. (Figura 3)

Les intencions tàctiques com a elements conformadors dels sistemes de joc

La qüestió següent que cal resoldre és la de donar consistència al joc de l'equip. Això difícilment s'aconsegueix entrenant tècnica i jugant partits.

Ni tan sols el joc amb intencions tàctiques resolen definitivament el problema, encara que el mitiguen perquè aconseguim jugadors que actuen en funció de la situació que troben o que creen.

La manera d'oferir al jugador eines per a tot el partit és donar als jugadors mitjans per desenvolupar el seu joc, basats en una successió d'ordres sobre les intencions tàctiques que depenen del lloc específic de cada jugador i de la situació de la pilota. Això són els sistemes de joc.

És a dir, els sistemes de joc han de venir definits en forma d'encadenaments d'intencions tàctiques, desenvolupades per cada jugador i que li mostrin clarament que és el que pot fer ell en aquell instant per al seu benefici i/o el de l'equip en definitiva. (Figura 4)

Això no ha de suposar necessàriament coartar la llibertat del jugador, ja que depèn de com es defineixi el sistema i de la capacitat individual de prendre decisions que es confereixi al jugador. La presa de decisions es pot plantejar a l'inici, desenvolupament i finalització del sistema. Com més acotem cadascuna de les parts més tancat serà el sistema.

Els jugadors han de poder prendre responsabilitats en qualsevol dels tres punts, especialment durant la seva etapa de formació. Àdhuc en l'alta competició és més difícil jugar contra un equip que juga lliure que contra un que només té jugades.

Per poder jugar "lliure" cal una determinada capacitat de "lectura de joc". Això suposa aprendre a reconèixer els elements principals (companyns, adversaris, espais...) i el que aquests signifiquen en cada moment. A més necessiten la capacitat d'elaborar respostes motrius adequades a cada situació.

Com que és difícil comptar en l'equip amb jugadors que "llegeixin bé el joc", i sol ser estès el concepte que aquesta qualitat pertany al talent innat dels jugadors, els entrenadors acostumen a optar per sistemes més o menys tancats per organitzar el joc d'equip.

Una opció són les jugades preestablertes, en què estan prefixats l'inici i el desenvolupament del joc, deixant només la finalització del llançament a l'habilitat per prendre decisions del jugador. L'avantatge per a l'atac radica en el fet que els jugadors es poden concentrar i anticipar el que s'esdevindrà o ells provocaran.

Una altra opció són els esquemes de joc, o joc per conceptes, en què només l'inici està determinat i tant el desenvolupament com la finalització de l'acció col·lectiva, depenen de la capacitat de presa de decisió dels jugadors. Aquesta segona opció acostuma a resultar més eficaç, ja que la incertesa amb què es troba la defensa és més gran. La

SITUACIÓ DE LA PILOTA		3:2:1 BLAU	3:2:1 VERMELL	5+1
JUGADOR AVANZAT	OPONENT DIRECTE	ASSETJAMENT	ASSETJAMENT**	—
	A 1 PASSADA	COBRIR	INTERCEPTAR/DISSUADIR, COBRIR	DISSUADIR
	A 2/+ PAS.	COBRIR	INTERCEPTAR AL JUGADOR SENAR	DISSUADIR O INTERCEPTAR AL JUGADOR SENAR
JUGADOR SEGON	OPONENT DIRECTE	ASSETJAMENT	ASSETJAMENT**	CONTROL A DISTÀNCIA, ASSETJAMENT
	A 1 PASSADA	COBRIR, DISSUADIR AL PIVOT	INTERCEPTAR/DISSUADIR, COBRIR	COBRIR
	A 2/+ PAS.	COBRIR, DISSUADIR AL PIVOT	INTERCEPTAR AL JUGADOR IMPAR	COBRIR
JUGADOR CENTRAL	OPONENT DIRECTE	ASSETJAMENT AL PIVOT	ASSETJAMENT	CONTROL A DISTÀNCIA, ASSETJAMENT
	A 1 PASSADA	COBRIR	COBRIR	COBRIR
	A 2/+ PAS.	COBRIR	COBRIR	COBRIR
JUGADOR EXTERIOR	OPONENT DIRECTE	CONTROL A DISTÀNCIA	ASSETJAMENT	CONTROL A DISTÀNCIA
	A 1 PASSADA	COBRIR	INTERCEPTAR/DISSUADIR, COBRIR	COBRIR
	A 2/+ PAS.	COBRIR	INTERCEPTAR AL JUGADOR SENAR	COBRIR

Figura 4. Exemple de sistemes de joc defensius en handbol, definits en successió d'intencions tàctiques.
La terminologia utilitzada és la de C. Bayer (1986, 1987).

capacitat d'anticipació, com en el cas anterior, també és considerable.

Aquesta facilitació del joc per part de l'entrenador és un avantatge quan l'objectiu és el rendiment. Però durant la formació dels jugadors pot resultar perjudicial, ja que limita la quantitat d'elements per observar, quan un error defensiu podria desencadenar una altra solució anterior a la proposada per l'entrenador.

En els casos en què l'objectiu sigui el rendiment fóra desitjable tenir definit si més no un sistema per a cada fase del joc, que els jugadors coneguin a la perfecció. Això mateix podria ser aplicable en els objectius de formació sempre que l'encadenament de les intencions tàctiques no fos excessivament rígid.

Per definir els sistemes de joc i el seu entrenament, hem de tenir en compte quina ha de ser l'actitud del jugador en cada moment i indicar-li allò que ha d'observar, decidir i executar d'acord amb la filosofia de l'equip.

La forma d'optimitzar els resultats de forma sinèrgica amb la preparació física, passa per relacionar les tasques dels sistemes de joc amb l'entrenament de la resistència,

especialment de la Capacitat i Potència Anaeròbica Làctica.

El nivell III: estratègia

Tots els partits que es juguen en l'àmbit de l'esport es troben dins d'un context determinat. Poden ser partits de lliga, copa, eliminatòries de copa d'Europa, Jocs Olímpics, o àdhuc un amistós o una patxanga, però sempre hi ha un reglament superior (escrit o no) que reglamenta la competició.

Tal i com aquest context inclou tot el partit, per això també inclou totes les accions que es realitzen durant el partit. És a dir, tant afecten els prolegòmens i plantejaments de l'encontre com totes les accions d'1*1, 2*2, etc. que se succeeixen al llarg del partit.

Per aquesta raó, les accions que es produeixen durant el joc, no només han de ser valorades per les actuacions directes dels participants sinó també per tot un conjunt de raons externes al joc però que pertanyen al concepte de competició.

Aquesta influència es manifesta especialment cap als finals de la competició (ja sigui de lliga com dins dels propis partits) on

variables com el temps que resta, el resultat (el general o l'immediatament anterior), seran tan decisius com la situació concreta de joc.

En aquests casos, "el que és bo no és necessàriament el que és millor" i com aquest nivell supera jeràrquicament els altres dos, es donen circumstàncies en què les accions que realitzen els jugadors sembla que estiguin en desacord amb els principis de la tàctica individual que hem vist anteriorment.

Les condicions del context en què es desenvolupa el partit és el punt central d'aquest nivell, de manera que haurem de privilegiar certs sistemes en primer lloc, i intencions en segon, a l'hora d'establir el nostre projecte d'actuació.

Hi ha una multitud de factors que condicionen aquestes situacions. Alguns exemples poden ser:

- el reglament de joc i competició, especialment en els aspectes límits
- els aspectes d'espai i temps que assenyalen el reglament
- l'evolució del resultat
- el risc que suposa prendre certes decisions
- certes formes de desequilibri "a priori"
- el "reglament extraoficial", pressió ambiental, arbitratge, etc.

En aquest nivell de la tàctica individual el pensament tàctic dirigeix la forma de jugar (especialment en allò que es refereix a l'assumpció de riscos) en funció de l'objectiu final. Cal, per part del jugador, una certa capacitat d'aïllar-se momentàniament del joc, per concentrar-se en d'altres aspectes. És com si ja tingués el joc "sota control".

Fins ara sembla reservat a les estrelles de l'esport mundial. Aquests jugadors que posseeixen "l'experiència" de molts partits internacionals, han pres amb diferent resultat, moltes decisions en aquestes condicions. Encara que, evidentment, les condicions de la pràctica no seran idèntiques, no hem de renunciar a intentar entrenar algunes d'aquestes situacions. Com a mínim aconseguirem que els jugadors integrin a la seva actuació durant el partit aspectes rellevants dels quals pot dependre jugar una final o aconseguir un títol.

Conclusió

La formació d'un futur jugador d'elit és molt complexa. Els entrenadors no només hem d'aprofundir més i més en el coneixement dels diferents aspectes que conformen el nostre esport sinó que hem de preocupar-nos també de com aprenen

els jugadors. D'aquesta manera podrem decidir com els transmetrem allò que volem que aprenguin.

El concepte exposat aquí de tàctica individual ajuda a traduir els diferents elements del joc i a relacionar-los entre ells. Només quan un jugador entengui i integri els aspectes tàctics, tècnics, estratègics i físics podrà jugar al nivell més alt.

Bibliografia

- ÁLVARO, J. et al. (1995) *Modelo de análisis de los deportes colectivos basado en el rendimiento en competición*. INFOCOES, any 1995. vol.I, núm. 0.
- BAYER, C. (1986) *La enseñanza de los juegos deportivos colectivos*. Barcelona: Ed Hispano Europea.
- BAYER, C. (1987) *Técnica del Balonmano*. Barcelona: Ed Hispano Europea.
- BOMPA, T. (1986) *Theory and Methodology of Training*. Kendall/Hunt Publishing Company. USA. Dubuque, Iowa, 1986.
- BOSC, G., GROSSEGEORGE, B. (1982) *Guide pratique du basket-ball*. París: Editions VIGOT.
- DE BONO, E. (1986) *The Mechanism of Mind*. Penguin Books Ltd. Inglaterra. Harmondsworth, Middlesex.
- DE BONO, E. (1990) *Aprender a Pensar*. Barcelona: Ed. Plaza y Janés.
- GAYOSO, F. (1983) *Esquemas de la asignatura de Fundamentos de la Táctica Deportiva*. INEF, Madrid.
- INSEP-PUBLICATIONS (1982) *Eléments de Neurobiologie des comportements moteurs*. Francia, París: INSEP.
- KONZAG, I. (1992) *Actividad cognitiva y formación del jugador*. RED-Revista de Entrenamiento Deportivo. Volumen VI, Núm. 6.
- LINDSAY, P.H.; NORMAN, D.A. (1986). *Introducción a la psicología cognitiva*. Madrid: Ed. Tecnos.
- MALHO, F. (1969) *La acción táctica en el juego*. La Habana: Editorial Pueblo y Educación.
- MEINEL, K.; SCHNABEL, G. (1988) *Teoría del Movimiento. Motricidad deportiva*. Argentina, Buenos Aires: Editorial Stadium.
- MULLER, M; GERT-STEIN, H; KONZAG, I. i B. (1996) *Balonmano. Entrenarse jugando. El sistema de ejercicios completo*. Barcelona: Ed. Paidotribo.
- PINAUD, Ph. (1994) *Perception et creativite dans l'acte tactique*. Document no publicat.
- RILEY, P. (1988) *Show Time: Inside the Lakers' Breakthrough Season*. Warner Books Edition. USA. Nova York.
- STERNBERG, J.R., DETTERMAN, D.K. (1992) *¿Qué es la inteligencia?* Madrid: Ediciones Pirámide.
- WEINECK, J. (1988) *Entrenamiento Optimo*. Barcelona: Ed. Hispano Europea.